

Fekete kenyér

Új magyar regényíróval ismertetjük meg olvasóinkat. Darvas József kemény, reális vonásokkal festi meg a magyar paraszt elnyomordott, robotos életét, az ezeréve elnyomott, babonás tudatlanságba taszított falu világát. Ez a szomorú világ ott terpeszkedik az Alföldön, azon az Alföldön, ahol játszi kedvű költőink a pacsiradals, ringó buzatáblás, akácfavirágos magyar valóságot vélik fellelni. A földalatti nyomortanyák dohos reménytelenségében azonban, ironik rámutat arra a lassan kibontakozó, de egyre acélosabb fejlődésnek induló, új magyar parasztra, akiben már nem a beletörődő szolgálélek hunyorog, hanem a Dózsa-ivadékok kemény, jövőépítő ereje feszül.

Közeledett a képviselőválasztás. Megindult az agitáció és gyűjtötték az aláírásokat. Érdekesnek, izgalmasnak ígérkezett a harc, mert a kisgazdák ellene voltak a grófnak, az eddigi képviselőnek. Mindig rászavaztak, de tavaly, az állami kölcsönnél csúnyán kibabrált velük. A kerületre eső összeget nem nekik juttatta, hanem szépen megszerezte az egyik vejének. Akkor bosszút esküdtek ellene és elhatározták, hogy többet nem szavaznak rá. Nem kell olyan képviselő, aki nem a választói javát akarja, hanem a maga zsebére dolgozik. Majd választanak ők maguknak egy becsületes embert. Maguk közül.

Kiss Ferenc harmincholdas gazda volt a jelöltjük. Csöndes jóra való ember volt. A politikához semmit se értett, de hát azt meg lehet tanulni. Beszélni tud, névnapon, disznótoron bebizonyította. És ismeri a kisgazdák bajait, óhajait. Főnt majd elmondja!

A gróf megijedt ettől a nagyhangu készülődéstől. Követet küldött a kisgazdákhöz, hogy kössenek békét és szívják el a békepipát. Ő hajlandó egy kis „dohányt” is adni az ünnepélyes aktushoz és becsületszávára igéri, hogy többet nem fog olyan dolgokat csinálni, amelyek „kedves gazdatársai” kárára vannak.

A hirnők jött és pihegve szólt, hogy az istenért, ne szit-sanak széthúzást. A nemzeti egység érdekében kéri ezt a gróf úr. Ne mutassanak rossz példát a népnek az átkos magyar széthúzással... Szó ami szó: az ilyen veszekedések, licitálások csak szítják a szegény rétegben a lázongást. Bátrabbakká lesznek, ha látják, hogy ők is veszekednek egymás között!

Imígyen fuvolázott a békekövet, de a gazdák nem hajlottak.

— Ami jó gróf úrnak, a boletta, meg az ilyesmi, az nem jó nekünk. Ami jó lenne nekünk, az nem jó a gróf úrnak — mondták.

Megbukott a koalíció.

Folyt a harc és folyt a vásár a voksokra.

A választás előtti vasárnap délelőttjén, az istentisztelet után tartotta meg a gróf a templom előtt programbeszédét. Már reggel szállították hatalmas uradalmi szekerek a faluba a cselédséget. Asszonyostól, gyerekestől mindenestől. Az ünnepség — mert az volt! — úgy kezdődött, hogy az intéző kisleánya egy virágcsokrot nyújtott át a gróf úrnak, a béresgazda meg köszönetet mondott az

összes cselédek nevében az ő uruknak és jótevőjüknek, aki atyai szívvvel gondoskodik róluk. Biztosította, hogy ők mindig mellette állnak teljes odaadással. A gróf megcsókolta a kislányt, a béresgazdával pedig kezettfogott. A cselédek éljeneztek.

Az ünneplés és ováció után a gróf elmondta a programbeszédét. Azt hajtogatta, hogy a gazdagoknak a szegényeket is észre kell venni. Nagyon szép volt. Összefogásról és megértésről bcszélt. Ezt is megéljenezték, csak néhány Kiss-párti kortes abcúgolt hátul. De ez nem is igen hallatszott. Végén a Himnuszt énekeltek.

Délután Kiss Ferenc beszélt. Itt is szép számmal volt hallgatóság. A szegények közül is. Elvégre soha nem tudja az ember, hogy nem szorúl-e még munkáért ezekhez. Jó mindkét féllal jóban lenni. A legtöbbször úgy oldották meg a gordiuszi csomót, hogy mind a két pártnak aláírták az ajánlási ívét. Nem nagy fáradság és megéri. Folyt a küzdelem és licitáltak a kortesek. Igértek. Mindent ígértek: kinek mire volt szüksége, vágya.

A választások előtti nap délelőttjén uradalmi kocsi állt meg a Reménysziget nyomorúlt vermei között. A kocsiról az ispán és a falusi kisbíró szállt le. A kisbíró megzörgette a nyakáról lógó dobót.

— Talán már itt is árvereznek! — szisszentek fel önkénytelenül a veremlakók. Kitérültek és körülfogták a dobverővel művészkedő kisbíró.

— Kedves barátaim! szólalt meg az ispán, mikor már megszűnt dörömbölni a dob. Nagy nyomoruságotok híre eljutott a mi jóságos urunkhoz, a gróf úrhoz is. Emberséges jó szívét meghatotta szenvedésetek és elhatározta, hogy segítő kezét nyújt nektek ezekben a napokban. Elküldött engem közéték, akik hosszú éveken át voltatok hűséges cselédei és akiket csak a súlyos viszonyok kényszerítő hatása alatt volt kénytelen elbocsájtani, hogy osszak ki közöttetek egy métermázsza lókolbászt. Szerény és szegényes ugyan ez az ajándék, de jószívvvel küldi és rajtatok ez is sokat segít. Fogadjátok ti is jószívvvel és viszonzásul csak annyit tegyetek meg, hogy a mostani választásokon is neki adjátok a bizalmatokat. Éljen a gróf úr, a mi képviselőjelöltünk!

— Éljen! Éljen a gróf ur! — ordították az emberek, sikoltozták az asszonyok hiszterikusan. Tágultak az orrcimpák, a paréjfőzeléktől keserű szájakban összeszaladt a nyál és minden emberben bolondul ficáinkolt az állati öröm. Húst, húst fognak kapni, ízes rostokat tapogathat majd a nyelvük és jókat haraphat a be-rozsdásodot állkapocs. Lóhús? Kutyahús? Marhahús? Mindegy, de hús, jó hús! Ennivaló!

Tolongtak a kocsi körül, furakodtak előre, hogy minél előbb kezükben érezhessék, vagy legalább orrukat megüssse a kolbász illata.

— Várjunk csak emberek! — kiabálta az intéző — először jöjjön ide sorban minden családból az ember és mondja be a ne-

vét. Megszámoljuk, hogy hányan igényelnek a kolbászból és az-szerint osztjuk el az egészet.

Természetesen mindenki igényelt.

Öreg, megrokkant emberek olyan félve szorították magukhoz a kapott adagot mint a gyermekek a karácsonyi ajándékot. Törtek egy-egy darabot az asszonymak, a gyerekeknek, maguknak és csámcsogva, mohón ették ott mindjárt.

— Hús . . .

— Jó hús . . .

— Kolbász . . . — mondogatták majdnem megzavarodva és nevettek hozzá. Ették, falták, csak úgy kenyér nélkül, mert az nem volt. Egyik gyerek lefejtette a bőrét és eldobta. Az anyja föl-vette, lefújta róla a port és bekapta. Nem, nem szabad elpocsékolni azt sem! Silány vackoktól elgyengült gyomruk ellenkeze, korogva fogadta a szokatlan ételt. Amott egy asszony kinlódva görnyedt meg és a földre is leültette a hirtelen rárohant gyomor-görcs. Fetrengett a fájdalomtól és vonaglott, de nem törődött vele, falta, jó nagy falatokkal, megráगतlanul falta a húst. A jó húst, a megalégítő húst . . .

Olyanok voltak ott csámcsogva, ricsajozva, zabálva, mint az emberevő kanibálok. Még a szemükben is éget egy kis maradvány a vadak kéjelgő lázból. Meghalt számukra minden ezen a világon és úgy érezték, hogy az egész testük egyetlen feneketlen gyomor, amely kéri, kívánja a falatokat. Oly régen ettek már húst, igazi húst!

Egyszerre boldogok lettek, elégedettek.

Kolbásztól vörösén csillogó szájukból két falás között ki-ki-böfönt egy-egy hálás örömvöltés: —

— Éljen a gróf úr! Éljen! . . .

*

Meghasadt a reggel, a választás napja. Nyolc órakor megnyílt a választási helyiség az evangélikus iskolában. Sorba jöttek az emberek és leadták szavazatukat. Az iskola előtt csendőrök álltak és sorba terelték a szavazókat. Egyik oldalon voltak a gróf embe-rei, a másikon meg a gazdapártiak. A gróf sora akadálytalanul kigyózhattott befelé, amazokat lökdösték, visszatartották, igazoltat-ták. Sokan megunták a sok hercehurcát és lassan átsompolyogtak a grófhöz.

Dél felé már izzó kezdett lenni a hangulat. Kocsik robogtak, vágattak, a gróf autója rohángált és hurcolták az embereket. Izga-tott csoportok tanyáztak az iskola körül és lesték a kiszivárgó híreket.

— A gróf vezet . . .

— Kiss Ferenc vezet két szavazattal . . .

Jöttek a hírek és velük nőtt az izgalom.

Délután már egyénekért verekedtek, mert látszat, hogy legfőljebb egy-két szavazaton dől el a mandátum sorsa. Ott volt a jegyző, meg a főszolgabíró is kiutazott egy fél órára, hogy lelket verjen az emberekbe, mert telefonálták, hogy itt Kiss Ferenc vezet. Az pedig lehetetlen, hogy ő kapja meg a mandátumot. Állásába kerülhetne. Igaz ugyan, hogy az a Kiss se veszedelmes ember, de fönt a grófot akarják, hát a grófnak kell lenni! ha törik ha szakad!

Úzve, bűgva jött a gróf autója. Reszketős, öreg embert segítettek le róla. Kettlen cipelték oda a szavazatszedő bizottsághoz a két karjánál fogva. Csak hálni járt már ebbe az emberbe a lélek, nem érdekelte őt ez a földi komédia, de nem törődtek ezzel a vokshiénák. Csak addig legyen benne egy kis szufla, amíg kinyögi a gróf nevét.

Szavazás után újra kivezették, hogy beemeljük az autóba. A gróf is ott állt az ajtó mellett s odaintette a soffört.

— Hagyják itt egy kevés ideig ezt az embert. Egy kicsit rosszul áll a dolog, hozni, hozni kell az embereket. Majd ráérünk őket azután hazacipelni.

— Igenis, méltóságos uram!

Odavezették az öreget az iskola oldalához és nekitámasztották a falnak.

— Várjon egy kicsit bácsi, mindjárt jövünk magáért.

— Haza akarok menni, én olyan beteg vagyok! — nyögte keservesen.

— Majd haza visszük, ne féljen.

Az öreg félve kapaszkodott meg, mint a járni tanuló kisgyerekek. Körmeit belevájta a sárga fal kemény vakolatába és arcán végig csordult a könny. Félt, hogy elesik.

Egyszerre csak megcsuklottak a lábai a nyolcvanesztendős súly alatt és elvágódott. Fejét kegyetlenül beleverte a falba. Leperdült a kalapja és fehér haján kiverődött a vér piros foltja. Összeriadtak körülötte az emberek és egy nagynehezen előállított kocsi hazavitte.

Közeledett az este és kihirdették, hogy nyolc órakor zárják a szavazatokat. Megindult az utolsó roham. Voltak élelmes emberek, akik a jó üzlet reményében eddig nem adták le szavazatukat. Majd a legtöbbet ígérőnek.

Ezekre indult a vadászat. Tizpengőket, mázsa búzákat ígértek egy-egy igenért. A szegény parasztok éheztek, itt meg kis zsákokban hordták a pénzt. Az öreg Balog is ott állt szatir alakjával az iskola előtt és talán egész életében most volt először igazán boldog, most érezte először, hogy ember. Tudta, hogy úgylis a grófra fog szavazni, de megvárta, amíg megkérik, amíg ígérnek. Maga a gróf ment oda hozzá.

— Szavazott-e már kedves barátom? — kérdezte.

- Még eddig nem, méltóságos gróf úr...
 - Van szavazati joga?
 - Van, hogyne volna!
 - Nézze barátom, mindjárt lezárják a szavazatokat. Jöjjön!
- és belekarolt saját kezeivel. S. k.! A zsebéből meg egy tizpengőst kotorászott elő. — Ezt meg foja a fáradtságáért.

Nem is engedte ki a kezei közül, amíg le nem szavazott. Hiába, ravaszok ezek a parasztok. Meglógna a tizpengőssel és eladná magát a másik pártnak.

Voltak ott emberek, akiknek nem volt szavazati joguk, csak a kíváncsiság hozta őket össze. Ezeket is összeszedték a grófék. Nem baj, ha nincs is szavazati joguk.

Igy aztán estére, mire lezárták a szavazatokat, a grófnak nyolcvanchat szótöbbsége volt.

Darvas József

„... A valóság ugyanis, akárhogy is kendőzzük a dolgokat, mégis csak az, hogy az emberiség négy-ötödrésze méltatlan körülmények között él, még abban az esetben is, ha ezt a foglmat: élet, tetővel fedett hajlék, tápláló és elegendő élelem és az időjárás viszontagságaitól megóvó, ruha szerény igénytelenségére redukáljuk. A valóság: idegbeteg társadalom, hontalanná vált emberek, gazdasági és erkölcsi alap hijján szétszűllött család, az emberiség és a termelés spontán kontaktusának abszolút hiánya, s valami megfogalmazhatatlan neurolikus félelem, ami beborítja mindannyiunk lelkét. Félnék a gazdagok és félnék a szegények, nyilván egyik kategória sem alaptalanul. Valóság még: a szellemet a gondolatot méltatlan sorba kényszerítő parancsuralom, a fizikai és a szellemi mozgás abszolút hiánya, az értelem kiszolgáltatottsága és úgy a kulturát, mint a civilizációt elpusztulással fenyegető európai háború. Félnék az okosak és félnék az ostobák, mindegyik a maga sajátos módja és egyéni tehnikája szerint. Ez a valóság, ezek után pedig joggal veti fel kérdését az író, hogy hol létezik napjainkban az az irodalom, amely arrogancia nélkül, a tények szomorú állapotának megfelelőleg közösséget vállalna, vagy legalábbis utalna erre, az emberi létől napjainkban függetleníthetetlen emberi valóságra.

Reménytelen dolog lenne tagadni: helyel-közel megcsendül néha effajta hang, de ez a Barbusse-féle hang a fehér holló hangja.

Remenyik Zsigmond (Az irodalom berkeiben).